

«Тасдиқ мекунам»
ректори Донишгоҳи давлатии молия
ва иқтисоди Тоҷикистон н.и.и.,
дотсент Абдуалимзода Ҳ.А.

06 с.2022

ХУЛОСАИ

Чаласаи кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон оид ба диссертатсияи Дембегиев Мисралӣ Сафармадович дар мавзуи “Бозори хизматрасониҳои бонкӣ: ташаккул ва рушди он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07- молия, муомилоти пулӣ ва қарз” пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи Дембегиев Мисралӣ Сафармадович дар мавзуи “Бозори хизматрасониҳои бонкӣ: ташаккул ва рушди он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 08.00.07- “молия муомилоти пулӣ ва қарз” дар кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон пешниҳод шудааст.

Аз соли 2016 инҷониб ҳамчун ассистенти кафедраи фаъолияти бонкии Донишқадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон (ҳоло Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон) фаъолият намуда истодааст.

Диссертатсия дар кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон иҷро гардидааст. Мавзуи диссертатсияи Дембегиев Мисралӣ Сафармадович дар чаласаи шурои олимони Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон аз 29-уми июни соли 2017, суратчаласаи № 11/2 тасдиқ гардидааст.

Роҳбари илмӣ: Шариф Раҳимзода – доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор, директори институти иқтисодиёт ва демографияи АМИТ.

Мубрами мавзуи таҳқиқот. Гузариш ба муносибатҳои бозорӣ зарурати таҷдид ва азнавсозии тамоми самтҳои муҳими иқтисодиёт, аз ҷумла бозори хизматрасониҳои бонкиро ба миён овард. Вобаста ба ин, дар солҳои соҳибистиклолии кишвар ба ҳам пайвастании равандҳо ва ҷараёнҳои муносибатҳои бозорӣ, васеъ паҳн шудани хизматрасониҳои муосири бонкӣ дар иқтисодиёт, ки боиси рушди иҷтимоӣ-иқтисодии мамлакат мегардад, торафт аҳаммияти бештар пайдо мекунад.

Дар шароити имрӯзаи Тоҷикистон яке аз унсурҳои асосии низоми иқтисодиёти муосир рушди бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар заминаи ҳамоҳангсозии он ба самтҳои афзалиятноки иқтисодӣ мебошад. Пайваста

зиёд шудани талабот ба амалиёт ва хизматрасониҳои бонкӣ ва дар баробари он, зарурати кам кардани сатҳи хавфҳои амалиётӣ ва коҳиш додани шумораи амалиёти хатарнок ислоҳоти ҷиддиро тақозо менамояд. Дар бозори хизматрасонии бонкӣ тағйироти сохторӣ ва гурӯҳбандии марҳалаҳои рушди он бо дарназардошти сатҳи талаботи ҷомеа арзёбии ҷиддиро тақозо намуда, роҳҳои имконпазири рушди мутақобиларо бо иқтисодиёт тақозо менамояд.

Солҳои охир вобаста ба мушкилоти мавҷудаи бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар самти амалиёт тавассути қортҳои пардохтӣ, хизматрасониҳои муосири бонкӣ, амалиёти қарзӣ ва монанди инҳо зарурати таҳқиқоти бештарро ба миён овардааст.

Дар шароити имрӯза зарур аст, ки ҷиҳати такмил ва баланд бардоштани фарогирии молиявии аҳоли дар бозори хизматрасониҳои бонкӣ мафҳумҳои навро, ки механизми фаъолияти соҳаҳои гуногуни иҷтимоӣ иқтисодиро инъикос менамоянд, истифода шаванд. Бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар замони истиқлолият фарогир ва таъсиррасон ба тамоми ҷомеаи имрӯза мебошад. Вобаста ба талаботи ҷомеа расонидани хизматрасониҳои босифати бонкӣ ба субъектҳои гуногуни иқтисодӣ дар шароити мавҷудияти рақобати қомил тавассути институтҳои бонкӣ ҳамчун заминаи инфраструктураи истеҳсол ва пешниҳоди хизматрасонии бонкӣ барои эҳтиёҷоти қорхонаҳои истеҳсолӣ яке аз шартҳои асосии рақобатпазирӣ ташкилотҳои қарзӣ мебошад. Ҳамчунин, баланд бардоштани дараҷа ва сифати зиндагонии аҳоли бо фарогирии молиявӣ хизматрасонии қорхонаҳои бонкӣ алоқамандӣ дошта, ҷустуҷӯи механизмҳои нави ҳавасмандгардонии ҷалби мизочон яке аз муқаррароти асосии ислоҳоти сатҳи хизматрасониҳои бонкӣ аст. Аз ин рӯ, таҳияи равишҳои бозори хизматрасониҳои бонкӣ, муайян кардани механизми фаъолият ва баҳодиҳии самаранокии иҷтимоӣ иқтисодии бозори хизматрасониҳои бонкӣ мубрам ва зарурӣ ба ҳисоб меравад.

Интиҳоби мавзӯ ва ҳадафи тадқиқоти рисолаи илмӣ ба зарурати таҳияи равишҳои бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар раванди татбиқи ислоҳоти иқтисодӣ асос меёбад.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва мавзӯҳои илмӣ. Таҳқиқоти анҷомгардида меёрҳо ва талаботи ҳукумати электронӣ, тақвияти ҳисоббаробаркуниҳои ғайринақдӣ, рушди инфрасохтори низомии пардохтии Бонки миллии Тоҷикистон, рушди инфрасохтори бозори қортҳои пардохтии бонкӣ, рушди маблағҳои электронӣ ва бо фанҳои навовариҳои электронӣ дар бонкҳо, инноватсия дар бонкҳо, хизматрасониҳои муосири бонкӣ алоқамандии бевосита дорад. Инчунин, ба банди 5.3-и (бозори молиявӣ) ва зербанди 3-и (васеъ намудани рӯйхати маҳсулот ва хизматрасониҳои молиявӣ, ки дорои хусусияти инноватсионӣ мебошанд) Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 нигаронида шудааст.

Навгони илмий диссертатсия дар таҳқиқи бозори хизматрасониҳои бонкӣ ва имкониятҳои мавҷудаи рушди он дар сатҳи иқтисодиёти тағйирёбанда, омӯзиши масъалаҳои назариявӣю методологии рушди бозори хизматрасониҳои бонкӣ, муайянсозии равандро ва чараёнҳои рушди минбаъдаи он бо дарназардошти таъсири он ба рушди иқтисодӣ дар шароити муосир зоҳир мегардад. Натиҷаҳои мушаххаси илмие, ки дар раванди таҳқиқ ба даст оварда шудаанд ва дорои навгони илмӣ мебошанд, инҳоянд:

- омӯзиши масъалаҳои асосии таҳаввулоти назарияи хизматрасониҳои бонкӣ, ки бо ташаккул ва рушди афкори олимону коршиносон дар заминаи таъсиси бозори хизматрасонии мукамал, инчунин, дигаргуниҳои инноватсионии дар заминаи талаботи рӯзафзуни ҷомеа бавучудоянда таҳлил гардида, шарҳи ҳудуди мафҳуми амалиёт, хизматрасонӣ ва маҳсулоти бонкӣ пешниҳод карда шуд;

- арзёбии замина ва марҳалаҳои рушди низоми бонкӣ дар замони соҳибистиклолӣ бо дарназардошти ташаккули дурусти заминаҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва бо ин роҳ солимгардонии фазои низоми бонкӣ баррасӣ гардида, марҳалаҳои рушди он асоснок карда шудааст;

- марҳалаҳои рушди низоми бонкӣ дар шароити номувозинатии иқтисодиёти дар ҳоли гузариш қарордошта ва тамоюли рушди бозори хизматрасониҳои низоми бонкӣ вобаста ба сатҳи талабот ва имкониятҳои мавҷудаи пешниҳоди хизматрасониҳои низоми бонкӣ таҳлил ва ошкор гардида, таҳлили вазъи бозори хизматрасониҳои бонкӣ ва омилҳои ба он таъсиррасон, ки арзёбии рушди дурусти низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар давраи соҳибистиклолӣ инъикос менамояд, асоснок гардидааст;

- дар асоси таҳлили ҳамаҷониба механизмҳои имконпазири хизматрасонии қарзӣ бо дарназардошти талаботи замони муосир пешниҳод шудааст, ки новобаста аз шароитҳои воқеии тамоюлҳои иқтисодӣ сатҳи пешниҳоди онҳо бо баҳисобгирии таъсири хавфҳо беҳатар мебошад. Ҳамчунин, дар доираи амалиётҳои қарздиҳӣ тақвияти низоми қарздиҳӣ тавассути қортҳои пардохтӣ вобаста ба марҳалаҳои истифодаи самараноки қарзҳо, ки шакли воқеан самаранок мебошад, асоснок шудааст;

- вобаста ба ҳадафҳои илмӣю амалӣ самтҳои асосии такмили низоми ташкил ва танзими бозори хизматрасониҳои бонкӣ асоснок карда шудааст, ки дар он такмили механизмҳои имконпазир ва амиқ санҷидашудаи рушди низоми бонкӣ дар шароити муосир қоркард шудааст. Ҳамчунин, дар сатҳи низоми бонкӣ ҷиҳати ба даст овардани эътимоди аҳоли вобаста ба тақсими ҳиссаи бозори хизматрасониҳои бонкӣ пешниҳодҳои илман асоснок манзур гардидааст. Ғайр аз ин, дар сатҳи низоми бонкӣ ба таври мутамарказ ҷорӣ намудани механизмҳои назоратии мушаххас мавриди баррасии амиқ қарор гирифта, таҳлили вазъи хизматрасонии қарзӣ арзёбӣ ва омилҳои асосии ба ин раванд мусоидаткунанда асоснок карда шудаанд;

- дар заминаи техникаву технологияҳои муосир қорӣ намудани намудҳои нави хизматрасонии фосилавии бонкӣ бо истифодаи усулҳои инноватсионӣ ва вертуалӣ дарёфт гардида, хусусиятҳои хос ва истифодаи самараноки онҳо дар шароити тағйирёбии муносибатҳои иқтисодӣ асоснок шудааст. Ҳамчунин, истифодаи имкониятҳои рушди хизматрасониҳои бонкӣ дар асоси воситаҳои ҳозиразамони бонкӣ баррасӣ ва пешниҳод гардидаанд.

Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

- дар асоси таҳлилу муқоисаҳои илмӣ мафҳумҳои возеҳтари “амалиёти бонкӣ”, “хизматрасонии бонкӣ” ва “маҳсулоти бонкӣ” ба таври возеҳ пешниҳод шудаанд;

- марҳилабандии рушди амалиёт ва хизматрасониҳои бонкӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба хусусиятҳои хоси пешрафти низоми бонкӣ таҳлил ва нишондиҳандаҳои он асоснок гардидаанд;

- коркардҳои илман асосноки таҳаввулоти рушди низоми бонкӣ ва хизматрасониҳои бонкӣ дар бозори бонкӣ таҳлилу баррасӣ ва ошкор карда шудаанд;

- механизмҳои имконпазири рушди бозори хизматрасониҳои бонкӣ ва омилҳое, ки боиси ба миён омадани навъҳои нави хизматрасониҳои бонкӣ мегарданд, арзёбӣ гардида, усулҳои самараноки бозори хизматрасониҳои бонкӣ асоснок карда шудаанд;

- танзими раванди идоракунии бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар доираи техникаву технологияҳои муосир бо дарназардошти таҳлили вазъи бозори хизматрасониҳои бонкӣ арзёбӣ ва нишондиҳандаҳои асосии воситаҳои муосири хизматрасонии бонкӣ таҳлил гардидааст;

- барои беҳтар гардонидани фазои рушди низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти имкониятҳои мавҷудаи тақмили он дар низоми бонкӣ пешниҳодҳо коркард шудаанд; бозори хизматрасонии қарзӣ, имконият ва иқтидорҳои мавҷудаи низоми бонкӣ дар ин самт арзёбӣ гардида, роҳҳои тақмили механизмҳои бозори хизматрасониҳои бонкӣ ва дарёфти самтҳои афзалиятноки танзим ва рушди бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар шароити муосир муайян гардидаанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот. Натиҷаи таҳқиқоти иҷрогардида метавонад ҳангоми пешбурди таҳқиқоти илмӣ оид ба тафсири конкретии тамоми хизматрасониҳои муосири бонкӣ дар сатҳи васеъ дар заминаи технологияҳои муосир истифода шавад. Муқаррароти асосии диссертатсия дар конференсияҳои илмӣ-амалӣ ва илмӣ-назариявӣ, семинарҳои илмӣи Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ва конференсияҳои байналмилалӣ солҳои 2018-2021 маъруза шудаанд.

Дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо бо гузаронидани таҷрибаҳо, дақиқии маълумот, кифоягии ҳаҷми маводи таҳқиқотӣ, коркарди омории натиҷаҳои таҳқиқоту интишорот ва баромадҳои муаллиф дар доираи мавзӯи таҳқиқотӣ тасдиқ мегардад. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмӣи натиҷаҳои таҳқиқоти назариявӣ ва таҷрибавӣ манзур карда шудаанд.

Мутобиқати диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Мавзуи диссертатсия ба бандҳои зерини шиносномаи феҳристи ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 08.00.07.- “молия, муомилоти пулӣ ва қарз” мувофиқат мекунад: 10.1. Ташаккули системаи бонкӣ ва инфрасохтори он дар шароити иқтисоди бозорӣ. 10.10. Навовариҳои молиявӣ дар баҳши бонкӣ. 10.15. Коркарди амсилаҳои муайян кардани нархҳо ва арзиши аслии хадамоти бонкӣ ва амалиёт. 10.19. Методология ва механизми ташаккул ва истифодаи захираҳои бонкӣ. 10.22. Маҳсулоти нави бонкӣ: намудҳо, технологияи ташкил, методҳои татбиқ.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои асосии диссертатсия дар конференсияҳо ва семинарҳои ҷумҳуриявӣ ва донишгоҳӣ (2018-2021) муҳокима шудаанд. Тавсияҳои методӣ ва амалии ба диссертатсия асосёфта дар чараёни таълим ҳангоми гузаронидани дарсҳо дар Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон аз фанҳои “Инноватсия дар бонкҳо”, “Фаъолияти бонкӣ”, “Амалиётҳои бонкӣ”, “Маркетинги бонкӣ”, “Менеджменти бонкӣ” истифода шуда истодаанд.

Интишорот аз рӯйи мавзуи диссертатсия. Вобаста ба мавзуи диссертатсия аз ҷониби муаллиф 10 мақола таҳия шудааст, ки аз онҳо 5 мақолааш дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп гардидаанд.

Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Вобаста ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот сохтор ва мундариҷаи диссертатсия муайян карда шуд. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, нух параграф, хулоса, 1 расм, 16 ҷадвал, 9 диаграмма, рӯйхати адабиёти истифодашуда аз 133 номгӯй иборат буда, дар ҳаҷми 164 саҳифа таҳия шудааст.

Феҳристи қорҳои ҷопшудаи муаллиф доир ба мавзуи диссертатсия мақолаҳо дар маҷаллаҳои тақризшаванда:

[1-М]. Дембеғиев, М.С. Роль коммерческих банков в привлечении сбережения населения и регулировании денежного обращения [Матн]/ М.С. Дембеғиев, А.В. Раҳимова // Вестник Таджикского национального университета. Серия социально-экономических и общественных наук. - 2019. - №1. – саҳ. 131-135.

[2-М]. Дембеғиев, М.С. Асосҳои назариявии ташкили бозори хизматрасониҳои бонкӣ [Матн]/ М.С.Дембеғиев//Паёми молия ва иқтисод. – Душанбе. – 2020. - №2. - (22). – саҳ. 168-175.

[3-М]. Дембеғиев, М.С. Вазъи бозори хизматрасониҳои бонкӣ ва омилҳои ба он таъсиррасон дар шароити пандемия (Covid-19) [Матн]/ М.С. Дембеғиев, Ш. Раҳимзода//Паёми молия ва иқтисод. – Душанбе. – 2019с. - №3-2. – саҳ.125-132.

[4-М]. Дембеғиев, М.С. Масъалаҳои актуалии хизматрасониҳои қарзии низоми бонкӣ [Матн]/ М.С. Дембеғиев, С.Ҷ. Махшулов//Паёми молия ва иқтисод. – Душанбе. – 2022. - №4. - саҳ. 135-140.

[5-М]. Дембегиев, М.С. Таҳлили вазъи бозори хизматрасониҳои бонкӣ дар шароити муосир [Матн]/ М.С.Дембегиев // Паёми молия ва иқтисод. – Душанбе. – 2022. - № 4. - саҳ. 115-122.

Дар дигар нашрияҳо:

[1-М]. Дембегиев, М.С. Низомии пардохти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва аҳамияти он дар татбиқи амалии раванди ҳисоббаробаркуниҳо [Матн]/ М.С. Дембегиев, Ш.С. Нуров //Молия ва ҳисобдорӣ. - 2019. - №1 (148) – саҳ. 40-42.

[2-М]. Дембегиев, М.С. Нақши низомии молиявии бонкҳои исломӣ дар бозори молиявии ҷаҳонӣ [Матн]/ М.С. Дембегиев, Қ.С. Сафаров // Маҷмӯаи мақолаҳои илмӣ Донишқадаи иқтисодии Тоҷикистон. – Душанбе, 2018. – саҳ. 161-162

[3-М] Дембегиев М.С. Нақши қарзи бонкӣ дар пешрафти соҳибкории хурду миёна дар шаҳрак ва деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон [Матн]/ М.С. Дембегиев, Г.С. Латипов //Маҷмӯаи илми донишгоҳи молия ва иқтисоди Тоҷикистон Душанбе 22-23 апрели 2019с.саҳ. 82-84.

[4-М] Дембегиев М.С. Роҳҳои беҳтар намудани ҳисоббаробаркуниҳои ғайринақдӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. [Матн]/ М.С. Дембегиев, М.Р. Нуров//Маҷмӯаи илми донишгоҳи молия ва иқтисоди Тоҷикистон Душанбе 31 майи 2019с.саҳ. 205-207.

[5-М] Механизми институционального управления государственного сектора Республики Таджикистан. [Матн]/ М.С. Дембегиев, Ғ.С. Ғафуров//Маҷмӯаи илми донишқадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон Душанбе (Байналмилалӣ) 2018с. саҳ.174-182.

Қарор қабул карда шуд:

1. Баромади Дембегиев Мисралӣ Сафармадович дар мавзӯи «Бозори хизматрасониҳои бонкӣ: ташаккул ва рушди он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 –“молия, муомилоти пулӣ ва қарз” тақризҳои, Муслихова Т.Т.- номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент, мудири кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, Махшулов С.Ҷ.- номзади илмҳои иқтисодӣ, и.в., дотсенти кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон ва хулосаи роҳбари илмӣ д.и.и., профессор Шариф Раҳимзода ва баромади д.и.и., профессор Шарипов Баҳром Маҳмудович, н.и.и., и.в., дотсент Шоасалов Н.Қ., н.и.и., н.и.и. муаллими калон Хоҷаев Б.Б ба инобат гирифта шавад.

2. Диссертатсияи Дембегиев Мисралӣ Сафармадович, «Бозори хизматрасониҳои бонкӣ: ташаккул ва рушди он дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – “Молия, муомилоти пул ва қарз” ба талаботи тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021 №267 тасдиқ гардидааст, ҷавобгӯ мебошад.

3. Диссертатсияи Дембегиев Мисралӣ Сафармадович «Бозори хизматрасониҳои бонкӣ: ташаккул ва рушди он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – “Молия, муомилоти пул ва қарз” боназардошти ислоҳи камбудии ошкоргардида, ба Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA-014 назди Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон пешниҳод карда шавад;

Қарор дар ҷаласаи кафедраи фаъолияти бонкии Донишгоҳи давлатии молия ва иқтисоди Тоҷикистон, Протоколи № 11 аз “19” 06 соли 2022 қабул гардидааст.

Дар маҷлис иштирок доштанд: 14 нафар. Натиҷаи овоздиҳии кушод: “тарafdор”-14 нафар; “зид” – нест; “бетараф” – нест.

Барои тасдиқи қарори ҷаласаи кафедраи фаъолияти бонкӣ дархост пешниҳод карда шавад.

Раиси ҷаласа:

Мудири кафедраи фаъолияти бонкӣ,
номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Муслихова Т.Т.

Котиби ҷаласа:

н.и.и., муаллими калони
кафедраи фаъолияти бонкӣ

Ҳоҷаев Б.Б.

Имзоҳои Муслихова Т.Т. ва Ҳоҷаев Б.Б.,-ро тасдиқ мекунам:

Сардори шӯбаи кадрҳо ва
корҳои махсуси ДДМИТ

Шарипов У.

